

ГОДИНА

6
1869

ВОЈИН

БРОЈ

13
1. Маја.

ЛИСТ ЗА ВОЈНЕ НАУКЕ, ВЕШТИНЕ И НОВОСТИ.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ Драгашевић, официр.

Војевање у планинама. — Борба стрелачка.

Војевање у планинама.

(НАСТАВАК).

I. Заузеће свију долина; незгоде које ово подаје.

Високи брегови су, као што смо казали, испресецани долинама, које почињу од главног врха, и које до њиховог разгранења немају друге комуникације осем по стазама, које преко стрмих нагиба воде, који долину ограничавају. Операцијоне и комуникацијоне линије сљедују овим долинама и састају се, као год и оне у истом правцу. Из тога сљедује, да више путова воде на исту тачку, и да онај, који оће офензивно да упадне из равнице у брегове, може избрати своје нападне линије, и двизати своје главне силе на излазак за који држи да је најбољи за те његове намере; док међу тим његов непријатељ, који га очекује у више долина, где су његове силе подељене, неможе задобити ону долину према којој нападач напредује и да тамо скупи своја средства од бране, осем да опет узиђе по разним гранама, или јошт горе да учини велики обилазак; иначе, требало би, да би војнички заузео све долине, да су трупе, опредељене за оделиту одбрану сваке од њих, до-

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

вољно јаке, те да буду у стању да одбију сваки напад без потребе туђе помоћи, јербо онај, који би могао помоћи суседне долине никад неће доћи на време.

Али каква грдна мложина трупа потребна би била за извршење овог система у целом пространству бреговитих предела?! а како би се обдржавале ове трупе? јер није довољно, у овим неплодним пределима, да се рачуна мложина ране по броју ратника; него ваља још ту урачунати издржање људи и коња за транспорте употребљених, који потроше већи део њиховог товара, пре него што дођу на своје одређење; па и у предпоставци да би магацини могли бити допуњени, у недостатку избора препитателних, у овим негостољубивим странама, те да се ове препоне могу победити, немогућност, да се у бреговима нађу позиције способне да се непријатељ заустави, остаће довека иста. Нема ни једне позиције која би могла бити нападнута већма него друга, јер путови воде к истој цељи; ни једна позиција није тврда с независношћу свог положаја; ни једна не даје сигурност за своја крила: **одвојене природом земљишта, оне су увек изложене да буду обкољене (обиђене) и непријатељ који је пређе, ретко изгуби своје комуникације; терен недозвољава брза и жива предузећа.**

II. Положај узет у ширини долине; погрешке ове позиције.

Свака позиција, која затвара једну долину, има следеће погрешке:

1-во Има крила ослоњена на висине (обале долине) које долину надвишавају.

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

В
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

2-го Има линију (Фронт) на двоје пресечену водом, која коритом реке тече, и што један напад, са јачим силама учињен, било с брегова на крила, било на један или други део подељеног сједишта (центрум), коритом воде, решиће успех на корист нападача, и то тим савршеније, што остатак трупа, одбранителног тела, буде се обично налазио подузет, скрила или на ударцу, или неутралисан буде.

III. Положај дужом долине узет; користи и недостатци које подаје оваква позиција.

Позиција, узета дужом долине, да је сљедеће користи.

1-во Има фронт покривен водом, која пред њим тече;

2-го Има своја крила наслоњена, с једне стране, постепеним узвишењем терена, а с друге теснацима добро чуваним, или теренима или језерима, која имају воду из побочних долина (тако треба да буде).

Подобне позиције тешко је повредити, јер тачке, одакле би непријатељ могао из противних брегова дебуширати, прелазе речицу и досежу свог непријатеља, означена су природом терена, и недозвољавају никакво развијање; док међу тим одбрана је лака за онога који заузима долину, имајући слободе у својим двицањима; и кад нападач буде пробао какав напад из побочне долинице, овај му напад неће добити главну долину, јер онај који је заузима и коме друге побочне долинице дају такође путове за одступање, могући да сједини и развије своје трупе по вољи, има решавајућу корист над својим противником, који дебушира, из узког гротка, и који се одатле несме

удаљавати, бојећи се да не буде одсечен у случају удара.

Ми ће мо овде приметити, да су то војничке предрасуде рођене са системом кордона, што све страже, биле оне јаке или слабе, растурене на једној линији, ма каквог пространства она била, и макар у сигурним позицијама или на срећу узетим, држи се да могу бити обкољене, снижане, и принуђене да се повуку, и ако непријатељ дође само до једне тачке, оне очајавају о свом спасењу у толико да се неналазе више на другој новој линији равноодстојној са првом. Особито у бреговима страх, да не буду обкољени, узнемирава војнике, више него ма у ком другом пределу. Неимајући прегледа о узајмничким двизањима, његово је суђење често тако везано као и његов поглед, и он се налази у незгоди, јер му је природа терена непозната; док међу тим с друге стране у бреговима има се најмање бојати да буду обкољени, него ли игди, почем се то може чинити само са малим колонама и усамљеним одељењима, која иду по стазама тешко употребителним, и која се могу зауставити са доста мало људи.

За време, док се свуда наносе решавајући удари са јачим силама, средство, најсигурније да се заузеле позиције дужом долине подигну, јест **обилазење**. Ако опстојатељства дозвољавају то, куша се ово у истој долини идући спрам њеног излазка и упасти тамо са надвесним силама.

Да би се ова операција олакшала, треба се довијати, да се ослабе средства непријатељска за противљење (одпор), нападајући једновремено његова крила и леђа са малим колонама управљене за ту цел из

побочних долиница; и да би се избегла свака опасност треба да марш ових колона саобрачан буде са оним главног тела, које би биле у његовом домашају и сљедујући му постепено. Ако препоне недозвољавају, такав покушај, треба се успети на вршак, где долина има свој почетак, тако да би се само мала одељења ту предусретала, јер је немогуће, као што смо казали, снабдевање с раном и мунициом на дуже време знатнија тела војске на таквим одвојеним местима, и што осем свега, тешкоћа комуникација не дозвољава ономе, који се брани, да предузимље успешне мере против двизања која смерају да га оделе. Јошт нападач узпевши се на уласке брегова са надмоћним силама, долази на надвишавајуће тачке, и притешњава свог непријатеља ниже постављеног; или почем се такав вршак сматра као почетак свију долина, и почем су ове једна другој доста приближене, нападач добивши врх налази се у стању, да може из једне долине прећи у другу, много брже но његов противник налазећи се у долани коју он заузимље; и мари успех, који би отуд сљедовао, доноси не само добитак главне долине него још и велики број околних долиница.

Из тога се што смо изложили види, да је лако одузети једну долину заузету по дужини њеној, било идући против њеног изласка са надмоћним силама, било салазећи с висина гди она почиње, и овладати са бреговима, који је састављају.

Ми ћемо приметити, да између присних погрешака позиције једне, дужом долине узете, — која ће бити дозвољена само ако се види један пут који ће служити за борбу, — јест рђаву тачку заузети, и

што могућност успеха неможе никад бити у корист онога који је постављен на стешњеној и управној линији, и који је принуђен да окрене лице у исто време на оба краја овога, и ред и за њим.

Кад је услед природних опстојатељства, принуђен да заузме једну такву позицију, онда се нетреба надати користном одступању, осем ако се узме иницијатива у двизањима; и никада ова средства нису тако решавајућа као у бреговитим пределима, где је у толико теже изкомбинирати какав контрманевр (против двизања); у овим пределима посејаним са предметима, што редкост комуникација и тешкоћа размислити се, доносе губитаке времена изван сваког рачуна; и као што се често догађа да опстојатељства променују пре извршења закључени план, ако сад нападач посљедује живо његовом путу, то ће он задобити, користан поредак, да му се исти затим с великом муком неможе изчупати.

IV. Положаји заузети једновремено у долинама и бреговима, незгоде које одгуд произлазе.

Брегови спуштају се по басамацима, тако, да они, који ограничавају долине увек су надвишавани са највишим врховима.

Да би се заклонили против ове незгоде, коју природа терена подаје, заузимају се долине, а у исто време чувају се и околне висине, али онда заузме се грдан простор терена; јербо један басамак надвишава други, напослетку долази се до вршка, пошто смо растурили трупе за одбрану сваког наступа. Из тога сљедује грдна мложина оделења и стража, којих је већина одвојена кривицама брегова, без средњих ко-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

муникација, и врло удаљене једна од друге, да би се узајмнички могла подпомагати, дакле дају корист нападачу, који следујући у једном правцу, маскиран у сецима терена, наступа са масом својих сила на једну само тачку, упадне са сигурношћу и заузме слеђа све ове трупе растурене на појединим местима, и које чувају само доласке који к нама воде.

Ако напад, у бреговима учињен, успе, нападач задобија висине које надвишавају и ограничавају долине, а тако исто и путове и стазе који јих на ударац доводе; одатле може он по комуникацијама свог противника сићи, или се утврдити у заузетим бреговима; напоследку ма којим начином, који се ту предузме, он принуђава противника да остави долину, било обкољавајући га било силом га напасти, и слеђства, која у једном или другом случају посљедују обично су придружена догађајима врло несрећним за напад.

V. Положаји узети у бреговима, долине само чуване.

Поглавито заузевши брегове са главном силом, а долине само чувајући, излаже се томе да непријатељ привидно са малим бројем трупа нападнувши на трупе које чувају брегове, притесни са главном силом страже, које осматрају долине; а кад је нападач једном господар од долина, прекида он путове и стазе које воде у брегове, зауставља рану, подреплења и муницију одређену да се тамо однесе, прети одступању трупа које се тамо налазе, и напоследку принуђава јих да оставе своје позиције.

Дакле кога се система ваља држати, у бреговитим пределима, кад смо принуђени да се бранимо?

WWW.UNS.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

Треба да се заузму долине са главном силом, да би били господари од брегова, и ове чувати само слабим оделењама, јер брегови владају долинама, које садрже опет путове згодне за двизање трупа, и подесне за транспортирање ране и муниције.

То је изложен систем; развимо га сад.

VI. Централни положај узет на тачки сједињења одвојених линија, међутим просте страже извештавајуће држанм у долинама на пролазима, врховима и стазама, положеним напред на крилима и у позадности ове позиције.

Између оделитости које садрже природа терена и месности, у бреговитим пределима, офанзива, може бити управљена на исти предмет у више одвојених линија. Треба дакле заузети једну централну позицију, из које може се ићи у разним правцима, и ова позиција може се наћи само на тачки сјединења. Међутим почем је немогуће известити се о намерама непријатеља, да неби учинио каква лажна распоређења, зато треба поставити извештавајуће страже у свима долинама, и на свима пролазцима, врховима и стазама на пред, на крилима и у позадности позиције налазећим се. Извештен дакле о намерама свог противника и знајући да је доста у напред наступио у једном правцу, у коме нема довољно слободе да може прећи у други, онда се може без опасности против њега ићи, било операцијоном линијом која се подаје, било пак другом којом која даје користне резултате.

Бранећи по овом систему какву бреговиту земљу добија се надмоћије над својим противником; позна-

WWW.UNILIB.RS

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

вајући земљу, имајући времена да се спреме своја средства, утврдити своје магацине, и организирати своје транспорте, може се онда дејствовати брзо и живо, док међутим непријатељ неможе да скупи своје силе осем с муком, и може их натерати само да у оном правцу сљедују, у ком он наступа.

Ако се своја сопствена земља брани, сједињење обитаоца да ће праве изворе и врло важне како у бреговима, тако и у равним пределима.

Радећи по овоме систему могу се јако охрабрити и подићи силе и не срањено надмоћне бити над нападалељевим, јер његове силе могу упасти у ове тегобне пределе само са појединим колонама неспособном да се узајмице подпомажу, и увек изложене несрећним удесима, нарочито кад се живо нападне на ону од ових колона које уништеће доноси одступање осталих.

(СВРШИЋЕ СЕ.)

Борба стрељачка.

(Из Lallemand-a).

(НАСТАВАК.)

На пример, кад при прелазењу кроз какав теснац у одступању, непријатељ неби врло живо гонно, аријер гарда треба да се постави на најзгоднијим тачкама, које закриљују улазак у теснац, и све силе употреби то да препречи непријатељу да у њега уђе дотле, док главна трупа неби била или изван теснаца, или доста удаљена, да је неби непријатељ мого у истом теснацу достићи, па ма колико се он упињао да то учини; после тога аријер гарда

оставља тачке, на којима је била постављена, и про-
 дужава одступање; док међу тим резерве стрељачке
 развијене постављају се десно и лево од теснаца,
 требају улазак у овој бранити. Кад су главне трупе
 иаријер гарде прошле теснац, стрељци њиове резерве
 (од којих известан број фланкира теснац) построје се
 у одељења и сљедују аријер гарди на 200—300. кор.

Кад при одступању у пролазењу кроз какав те-
 снац, непријатељ **живо** гони свог противника, пре-
 лазак се мора увек извршити исто тако, као што је
 горе казано, само што нетреба жртвовати стрељце и
 њихове резерве, остављајући их саме себи; зато треба
 поставити на излазску из теснаца одељења, која га
 заузимају, док nebude и посљедњи стрељац прошао.

При **нападу и одбрани шума**, стрељци мо-
 рају се придржавати истих правила, која су за испре-
 сецане местности наведена; у шумама, у место ограда,
 ровова, кућа, дрва су, чбунови, промене терена, који
 их закривају, и чине да стрељци могу опет с користи
 пуцати; али, због тога, што у подобним теренима
 официри немогу видети оне који су мало даље од њи,
 то официри морају да што већу пажњу обрате на
 стрељце, те да се ови јако неудаљавају и неизгубе
 се из заједничког вида, а још требају колико је мо-
 гуће да равнање одржавају и комуникације своје да
 чувају. У таквим теренима требају стрељци **што лакше**
 да марширају, него кад би у скупу марширали, јер
 свака струга или отвор у стрељачкој линији, може
 имати штодљиве посљедице; непријатељ може проћи
 кроз ову линију, без да буде примећен, одсекавши
 један део, побити га, без да други о томе и најмање
 штогод знаде.

Стрељци немогу се никада користније употребити него **у високим бреговитим пределима** где се борба обично ограничава на дејство појединих места; јер у бреговитим пределима, нема удесних путова за тела која са собом имају кола и друге багажи, као у долинама; међу тим нема тако неприступних брегова, да се неби могло пети осем по стазама са појединим људма; а тако исто и косина куда неби могла бити управљена слаба оделеља.

Начела ниже изложена показују како стрељци треба да буду распоређени и употребљени у **брђанским растовима** и то како при нападу тако и при одбрани.

У **брђанским растовима**, у тренутку напада на једну позицију, стрељци морају бити распоређени по висинама, и на обема обалама или странама долине, у којој се непријатељ налази; ови стрељци морају постепено заузимати висине и марширати тако, да се никако један од другогa нераздвајају. Ако би се догодило да одбију непријатеља, било силом, било грозећи му да га обиђу, и ако овај противник чини одступање по стазама и кроз стене, онда треба да им стрељци посљедују, док међу тим други на изузетим висинама, са тачака, одакле она могу своју ватру да управљају, што је могуће користније на положај непријатеља пуцају и олакшавају такође напад главног тела чињен у долини.

Ако стрељци, пошто су непријатеља одбили, нађу стазе, које воде на крила или леђа његове позиције, неколико тирељера треба тамо да оду те да га узнемиравају, док међу тим већина учествује у главној цели, која је, **да се заузме позиција.**

Да би се непријатељ с брегова стерао нужно је да се задржу врхови теснаци и све узвишене тачке, да би се схватио с крила и с леђа, а кад терен само са slabим одељењима дозвољава ову врсту операција извржити, онда ова требају да марширају разасута у стрељце стазама, на које наиђу. Ова одељења треба врло полагаано да наступају и да пажљиво промотре и најмање проласке; њихове резерве морају се поставити и на тачкама где се многе стазе крсте, а нарочито на онима, куда би стрељци, у случају одступања, принуђени били да се поврате.

Кад у бреговитим пределима, стрељци изишав напред, приспеду на доглед непријатељској стражи, то се они имају поделити и тако поставити, да би једно-времено могли напасти са више стра, и ако би приметили на висинама које надвишавају ово место, једну тачку, одакле би могли непријатељи, који то место (страну) заузимају, с леђа и с крила обузети, требају с места тамо отићи.

Ако се у бреговитом пределу **бранимо**, и ако се заузме позиција на улазку у једну долину или у њој самој, увек ваља заузети са стражама врхове који окружавају ову долину; ове страже при нападу требају се у стрељце разасути.

Сва одбранителна позиција у долини заузима се по сили трупа које је бране. Овај се положај заузима било иза каквог суженог, пролазска, пред лицем кога биће непријатељ принуђен, да се строји под ватром, која може бити управљена са више тачака, пре него што би нападати одпочео, или у самом пролазу. У једном или другом случају, крила такве једне позиције морају бити ослоњена на брегове; и за сигур-

WWW.UNILIB.RS

УНИВЕРЗИТЕТСКА

БИБЛИОТЕКА

ност крила висине и брегови десно и лево морају бити заузети.

Ову позицију ваља тако заузети да би могао с крила сватити непријатеља, који би чинио какав напад с фронта, и то у исто време да се он неби имао ништа бојати за тачку, коју би тражио да заузме.

У овом случају ваља послати оделења, која попевши се на оближње висине, крунишу их (начичкају) стрељцима; ови стрељци морају се тако поставити, да би у заклону стена, дрва, могли управити смртоносну ватру на непријатеља; једна слаба резерва мора чувати висине и стазе, којима би се стрељци имали повући ако би к одступању принуђени били.

Стрељци морају да заузму и да бране стене, брегове и стазе, кроз које би оделења непријатељска могла задобити највише врхове, и одакле би они (стрељци) имали способа да нападну на крила и леђа једне позиције.

Шеф (поглавица, старешина) једне стране (места) у бреговима постављене, мора увек држати своју резерву, на тачкама где се многе стазе крсте, а нарочито на онима где би се он могао, колико је највише могуће, зауставити и противстати непријатељу, који би нападао.

Оделења стрељачка, која заузимају брегове, треба туна само дотле да остану, докле би им њихов повратак био осигуран; иначе, кад они виде, да непријатељ с јачом силом напредује, и да прети, да им пресече пут, којим они комуницирају са главним телом, они треба да оставе своја места, управе свој марш, колико је могуће, к маршу овог тела, и да

пазе, да се увек држе с њим у једној висини, да би га покривали и заштићавали својом ватром.

Ако би непријатељ с крила стрељце подузео, па и с помоћу резерава њихових, ако би се у немогућности налазили, да му се још противе, они ће ду се повући, али увек лагано да би време на телу главном дала, које је у долини, да се повуче, или да учини распоређаје, које околности зактевају.

Кад официри који управљају стрељцима у бреговитим пределима, уреду употребити уместно, или једно за другим, вредност, вештину, лукавство и смелост, они ће ду увек обуздати свога противника, па ма он био надмоћнији бројем, и њима уступити, не само утврђена места у долинама, него још и оне постављене на врховима брегова.

Али стрељци се неупотребљују само при операцијама у чистом пољу; они се употребљују још и при **нападу и одбрани тврђава**.

При **нападу на тврђаве**, стрељци се поставе пред паралеле, изгубивши кружне рупе, да би се заклонили од ватре са тврђаве. У овим малим предходним пословима стрељци треба да буду управљали са женијским официрима, да би притеснили топове, и помагани саперима, да би што боље закривени били.

Стрељци треба да образују пред утврђењима кордон, који, ако би непријатељ случајно испад учинио, треба да се држи само толико колико је нужно, да буде линија известна, и да би се могла спремити да испаде одбије; и кад, по мери у колико се испад буду паралелама приближили топови тврђаве престану пуцати, стрељци могу лако да учине одступање чаркајући се, и да се поставе под заштиту трупа

утврђења, да би саображавали своја дзивања са овима, било да трупе утврђења наступају, било да се оне ограниче само да бране своје линије.

Стрељци постављени пред утврђењима, полезни су не само што покривају ова утврђења, него још заштићавају и заклањају **осматрања**. Ово су тачке, које после ентењерски официри изван тврђаве траже и испитују, и одакле излазе они ноћу да би их изближе осмотрили. По примеру енжењерских официра, они који стрељце управљају, треба пажљиво да испитају све почестности (*détails*) терена, да би пред паралеле изашли у најкористнијем правцу, и по паралелама управљајући се утврђују се.

Утврђења се **ноћу** праве; такође **ноћу** и стрељачка оделења, вођена женијским официрима, праве мала утврђења, о којима је мало пре говорено; где су осигурани од ватре са тврђаве, они могу изближе пазити на дзивања која би се могла чинити, у местима (стражама), подземним ходницима, иза гласија, капија, и да дају на знање командантима утврђења, са знацима у напред уговореним, а који су знаци препоручљивији и практичнији за овај посао, одвидимих наређења, често врло дугачких и врло опасних.

Стрељци нетреба да се ограниче да само пазе на непријатеља с ових тачака; него они треба још и да га узнемиравају, да женирају (ограниче) њихова дзивања са метцима пушчаним, отеривајући сагласија непријатељеве стрељце, који би се туна показали. Нарочито се при батеријама с преобраном постављају стрељци, који треба да означују њихово лукавство, остављајући удео топцијама придатим за послугу батерија.

WWW.UNS

УНИВЕРЗИТЕТСКА
БИБЛИОТЕКА

По мери напредовања напада, и кад је могуће с њима да наступају, тирељери требају да продуже, да умале и утишају ватру и то не само предњег тела, него и тела тврђаве; и добро се уредивши против обилазења, они могу, ако не сасвим да прекину ватру, а оно барем да у млогом успоре ону великих орудја, рађавећи топције и тиме чинећи послуживање тешким и опасним.

Из овога се види колико стрелци могу бити с ползом употребљени управилним опсадама, од почетка, затвора једног места до тренутка када би бреша била за употребу и кад се на јуриш пође, који и исти још подпомажу, обезоружавајући брешу — (dégarnir) као год и оближње преобране, врло брзом и добро управљеном ватром иза заклона где би они могли бити постављени.

При одбрани тврђава, стрелци треба да заузму сва мала утврђења (стрелачке ровове), која се пред гласијама налазе; и по једном од најбољих начела за одбрану места (тврђава): **да се ништа неуступи и ништа непопусти, докле год неби се нато приморало, ова мала предња утврђења треба да буду брањена упорно, и ако је могуће, да изнова буду заузета, ако би случајно отета била.**

Дознати и одкрити прва ушанчења нападача и њихов правац, такође је служба, коју имају стрелци пред тврђама постављени, извршити. (СВРШИТЕ СЕ.)